

Lis Højgaard: *Bidrag til den danske kvindebevægelses historie 1870-1900*. Småskrifter fra Københavns Universitet, Institut for Kultursociologi, Hæfte 6 (Universitetsforlaget i København, Akademisk Forlag, 1977). 131 s.

Denne bog er en bearbejdet magisterkonferensafhandling fra Københavns universitets institut for kultursociologi, og det er med god grund, at den er blevet gjort tilgængelig for et større publikum. Det er en velskrevet og letlæst oversigt med en klar præcisering af hovedlinjer og problemer uden vidtløftige digressioner i detailspørgsmål. Indledningsvis forsøges at placere kvindebevægelsens udvikling i sammenhæng med det borgerlig-kapitalistiske samfunds udvikling, dog med en klar erkendelse af, at dette sidste spørgsmål er så ufuldkomment analyseret endnu, at man må indskrænke sig til ret generelle betragtninger. Herefter følger en historisk fremstilling af en grundlæggende periode i dansk kvindebevægelses historie. Analysens hovedemne er de problemer, Dansk Kvindesamfund, Kvindelig Fremskridtsforening og Kvindevalgretsforeningen beskæftigede sig med i perioden og stridighederne imellem dem. Forfatteren har af rimelige afgrænsningshensyn givet afkald på at gå nærmere ind på den faglige kvindeorganisering; men det kan ikke undgå at være en mangel, som forfatteren også fremhæver, at det ikke har været muligt at gå nærmere ind på holdningerne i Venstre og Socialdemokratiet, som kvindeorganisationerne havde megen debat og strid med, foruden samarbejdsforsøg.

De behandlede, borgerlige kvindeorganisationers kamp sigtede først og fremmest på en udvidelse af kvindernes borgerlige rettigheder, og Lis Høj-

gaard er indimellem noget utålmodig over deres manglende klasseanalyse og indsigt i den kapitalistiske produktionsmådes udvikling. Men det er vel et spørgsmål, om tiderne realistisk tillod andet, end man forsøgte at gøre, hvis bevægelsen skulle komme ud over sektstadiet, i betragtning af hvor voldsom modstanden var blandt mænd og kvinder i alle samfundslag og politiske partier. — Dette rokker naturligvis ikke ved, at bogen giver en meget nyttig karakteristik af kvindebevægelsens betingelser, formål og de problemer, den kæmpede med.

Dorrit Andersen

Bjørn Erichsen: *Om arbejderbevægelsen*. En introduktionsbog til dansk arbejderbevægelses historie (Hans Reitzels Forlag, 1977). 224 s.

Før anden halvdel af 1960'erne var, med en enkelt men vigtig undtagelse, nemlig det store socialhistoriske forskningsprojekt ved Institut for Historie og Samfundsøkonomi i 1930'erne, beskæftigelsen med den danske arbejderbevægelses historie arbejderorganisationernes egen sag. Disse har til gengæld fra deres tidligste start prioriteret deres egen historieskrivning højt, hvilket alene en optælling af titler på fest- og jubilæumsskrifter om faglige, kooperative og politiske organisationer vil vise. Ydermere er der ofte tale om digre og fornemt udstyrede værker, forfattet af bevægelsens mest fremtrædende topfolk.

De mange organisationshistorier er et konkret vidnesbyrd om den socialistiske arbejderbevægelses sans for det vigtige i at give arbejderklassen en historisk (selv-)bevidsthed og en forståelse af klasseorganiseringens betydning. Men problemet med parti- og fagforeningshistorierne har været, at

de oftest forholdt sig for ukritisk til deres genstand, og at de sjældent nåede uden for den allerede organiserede medlemskreds' rækker.

På universiteterne var der (stadigvæk med Institut for Historie og Samfundsøkonomi som en fornem, men isoleret undtagelse) ingen, der beskæftigede sig systematisk med emnet, hverken i undervisningen eller forskningen. Det var også forsvindende lidt om arbejderklassens og dens organisationers forhold, der blev inddraget i de brede danmarkshistorier og i skolebøgerne.

I det sidste årti har billedet skiftet totalt. Ved de humanistiske og samfundsvidenskabelige fakulteter forskes og undervises der på livet løs i arbejderklassens økonomiske, sociale, politiske og kulturelle historie. I hundredevis af originale undersøgelser har set dagens lys, og såvel de publicerede som de utrykte bruges flittigt på uddannelsesinstitutionerne, i studiekredse og andre sammenhænge. Også i folkeskolen og gymnasiet, på efterskoler og højskoler er der stærkt voksende interesse, som imidlertid hæmmes af mangel på undervisningsmateriale. For den intense forskning er endnu kun i et meget beskedent omfang blevet fulgt op på dette område.

Behovet for en overskuelig, samlende fremstilling, der kan introducere forudsætningsløse undervisere og studerende til den danske arbejderbevægelses historie er således åbenbart. Arbejderbevægelsens Hvem Hvad Hvor (Politiken 1974) er for kortfattet til at kunne dække det, så man skal helt tilbage til Kjeld Windings lille bog fra 1943 for at finde en egentlig oversigtsfremstilling. Det er derfor et prisværdigt initiativ, som nu foreligger med Bjørn Erichsens »Om arbejderbevægelsen«, og det er med beklagelse, at det må konstateres, at bogen trods

mange positive træk ikke kan dække behovet for en ny grundbog.

Problemet er ikke forfatterens klare marxistiske standpunkt og forankring i den kommunistiske gren af arbejderbevægelsen. Al historisk synteskrivning indebærer en (bevidst eller ubevidst) politisk stillingtagen, og et klart proklameret politisk standpunkt vil derfor lette tilegnelsen af bogen for såvel tilhængere som modstandere af opfattelsen. Men en bredt anlagt »introduktionsbog til den danske arbejderbevægelses historie« må hvile på en afbalanceret analyse af udviklingen inden for bevægelsen, og her svigter Bjørn Erichsens kritiske sans og hans materialistiske historieopfattelse.

Bogens hovedlinje er det vigtige skel mellem reformistisk og revolutionær socialisme i Danmark, hvilket kunne have været en frugtbar analytisk tilgangsvinkel, hvis den til stadighed var blevet sammenholdt med den danske arbejderklassens faktiske tilslutning til de to retninger. Men dette forsømmes, specielt for det 20. århundredes vedkommende, og derved fortegnes billedet af den faktiske udvikling. Der bliver tale om en begivenhedshistorie, hvor de revolutionære tendenser og manifestationer ofte tillægges en vægt, der gør det uforståeligt, at de ikke fik større konsekvenser i samtiden. Den forklaring, som Erichsen tilbyder, er gennemsyret af arbejderaristokratiet, som primært vil finde årsagen til den danske arbejderklassens stadige accept af Socialdemokratiets og DsF/LO's linje i de borgerliggjorte og klasseforræderiske lederes manipulationer. En lidet materialistisk forklaring, der for anmelderen at se indebærer en grov nedvurdering af den danske arbejderbefolkning. Så primitivt kan man ikke forklare reformismens helt dominerende stilling i Danmark.

Det er forfatterens klare ret at kriti-

sere og beklage den socialdemokratiske dominans, men en bog, der skal tjene som indføring til den danske arbejderbevægelses historie, må indeholde en mere nuanceret redegørelse for og analyse af den retning, der til dato har kunnet fastholde den store majoritet af arbejderklassen både fagligt og politisk.

Når bogen svigter på dette område, må en del af forklaringen dog søges i, at den nye forskning endnu kun i begrænset omfang har beskæftiget sig med reformismen i det 20. århundrede. Bjørn Erichsen har simpelthen manglet kvalificerede undersøgelser som baggrund for store dele af sin fremstilling. På de bedre udforskede områder viser han en mere åben kritisk indstilling til sit stof, bl.a. i vurderingen af DKPs udvikling.

»Om arbejderbevægelsen« er veldisponeret, velskrevet og letlæst. Den danske samfundsudvikling og den internationale sammenhæng tilgodeses konsekvent og relevant, og samspillet mellem den faglige og politiske arbejderbevægelse fremstilles forbilledlig klart. Det er en læseværdig og engagerende bog, som vil kunne bruges i mange sammenhænge, men som grundbog kan den ikke stå alene.

Erik Strange Petersen

Ellen Forchhammer: *Kære Knud. Kredsen omkring den unge Knud Rasmussen.* (Wøldikes Forlag, 1979). 128 s.

Da Ellen (dengang Hallas) læste til læge i begyndelsen af dette århundrede, blev hun bekendt med Knud Rasmussens søskende og dermed ham. De to unges bekendtskab udviklede sig til et varmt venskab. Det afsatte nogle breve dem imellem. De udgør kernen i den lille udgivelse. Inden sin død i 1951

havde forfatterinden skrevet nogle erindringsbilleder i tilknytning til brevene, episoder, fortalt med megen varme og lune, fra samværet med Knud Rasmussen og den anden hovedperson, den svenske flyvepioner, baron Carl Cederstrøm. Det hele blev gemt væk på loftet og er først udkommet her i 100-året for Knud Rasmussens fødsel. Breve og erindringer følger måske ikke meget nyt til vor viden om Knud Rasmussen, men bærer endnu et vidnesbyrd om hans rige personlighed, spændt ud mellem det europæiske (danske) og eskimoiske (grønlandske), som han både ved fødsel og livsgerning var stedt i.

Axel Kjær Sørensen

Johs. Holsting: *Grønlands Pionerer, kapitler af Grønlands opdagelseshistorie.* (Chr. Erichsens Forlag, 1978). 175 sider.

Hvis det nogensinde har været tilfældet, at en bog er blevet til ved at læse 12 bøger og skrive den 13., så er denne et fuldgodt eksemplar af slagsen. Forfatteren har i sit otium fra folkeskolen læst de originale ekspeditionsberetninger, trykt i Meddelelser om Grønland, og genfortalt – forkortet – de mest dramatiske episoder fra dem. Sigtet synes at være Grønlandsekspeditionernes Gesta Danorum, de uforfærdede polarforskere i kamp mod sne, is og kulde, fulgt af trofaste grønlandere.

Denne genfortælling kan vel have sin berettigelse som en slags appetitvækker til de forlængst udsolgte beretninger i Meddelelser om Grønland. (Når de af og til udbydes antikvarisk, er det til svimlende summer. Rækken 1878-1974 står nu i 85.000 kr.) De danske Grønlandsekspeditioners historie er det ikke, men nok en samling historier fra dem.

Axel Kjær Sørensen